

Док велике демонстрације потресају Техеран, а протестанти бивају убијени након спорних председничких избора, многи повлаче паралеле са милионским демонстрацијама које су започеле иранску револуцију, збациле Шаха и увеле Исламску републику пре 30 година.

Свакако, може се рећи да неке сличности постоје, нарочито по питању губитка ауторитета старог режима, растућег бунта у позамашном делу иранског друштва, као и по питању непредвидивости коначног исхода. Ипак, политичка слабост опозиционог покрета и конзервативизам опозиционих вођа који су и сами припадници исламистичке елите, указују да исход неће бити политичка револуција каква је потребна за неке далекосежније промене у Ирану.

Док покушавамо да схватимо шта се тамо догађа, корисно је имати у виду да увек постоје два Ирана. Ту је стварни Иран на Блиском истоку. А ту је и Замишљени Иран који постоји у машти Запада. Тако се десило да је 2002, док су званичници САД обнављали дипломатске односе са стварном Исламском Републиком, председник Џорџ В. Буш наметнуо своју измаштану визију Ирана, изненада објавивши у свом државном обраћању како је Иран, заједно са Ираком и Северном Корејом део "осовине зла" која угрожава светски мир. Бушов поступак се од стране многих тумачи као фактор који је допринео избору тврдолинијаша Махмуда Ахмадинејада за председника 2005. године.

Последњих недеља, извештавање западних медија било је преплављено неким другим измаштаним сликама Замишљеног Ирана. У многим круговима постојала је претпоставка да ће председнички избори довести до "зелене револуције" и мирног увођења либералне демократије – ова претпоставка је била превасходно заснована на сликама младих Иранаца који плешу по улицама у оквиру кампање за супарничког кандидата Мира Хосеина Мусавија. Многи западни аналитичари били су убеђени да није могуће да ће ико гласати за таквог нелибералног реакционара као што је Ахмадинејад, занемарујући чињеницу да се ови избори одвијају у Ирану, а не у Ајзлингтону или северном Лондону, те да је чак и истраживање јавног мњења објављено у "Вашингтон посту" три недеље пре избора предвидело велику победу конзервативног председника.

А онда када су објављени званични резултати, многи западни посматрачи пожалили су се да је тријумф Ахмадинејада био неизбежан, да су вође реформистичких снага биле

похапшене, а да је сва опозиција била угушена. Међутим, чим се изборна трка завршила, стотине хиљада Иранаца затекло нас је својим изласком на улице како би протестовали због резултата избора. Као што се често дешава када се спрема револуција, масе су показале да су испред политичког тренутка. Када је неколико протестаната убијено, фаталисти на Западу објавили су да ће фашистички исламски режим брутално смрвити своје противнике. Готово одмах затим, несигурне власти показале су омекшавање своје позиције најављујући ревизију изборних резултата, а онда и поновно пребројавање.

Смењивање различитих верзија Замишљеног Ирана у медијима и политици Запада, отежава нам сагледавање стварних догађаја. Имајући то у виду, какве паушалне закључке можемо да изведемо о поређењима са револуцијом из 1979. године?

Чини се јасним да се ауторитет исламског режима осипа, те да се елита окреће самој себи. Ту је могуће извести неке паралеле са колапсом старе иранске државе пре 30 година, када се, суочен са масовним протестима, распао Шахов режим подржан од стране Америке. Наравно, скоро од самог тренутка оснивања, Исламска Република трпела је притисак од стране оних који су прижељкивали либералније друштво. Њен ауторитет је последњих година опасно нагризао успон урбане средње класе, чије су фрустрације изазване недостатком промена довеле до уличних окршаја 1999. и 2003. у Техерану.

Фрка око последњих председничких избора добро је осликала растућу несигурност и опадајући углед режима. Немогуће је знати шта се тачно догодило на изборима, али се чини да су власти извеле трапаве паничне покушаје да обезбеде Ахмадинежаду убедљиву победу, тврдећи чак и да је победио у либералним градским зонама, као и у родним местима својих противника. Као резултат овога појавио се општи утисак да су читави избори били превара. Исламски режим реаговао је поздрављајући председников поновни избор – Врховни вођа Ајатолах Али Хамнеи прогласио га је "божјом вољом" – и претећи забраном сваке опозиције. У року од пар дана, како су протести расли, дошло је до драстичног повлачења става. Искусни посматрачи нагласили су да је овај дебакл, први пут после револуције, довео у питање углед Врховног вође – који би, као духовни вођа, требало да се држи изнад политике.

Очигледно је да, као и 1979. године, хиљаде Иранаца жели промене, као и да су спремни да се за њих боре. Протестанти који извикују "Смрт Талибанима у Кабулу и Техерану!" оличење су јаза који постоји између исламског режима и генерација "позападњених" урбаних Иранаца. Ипак, препреке свргавању режима још су значајне. Иран је дубоко подељено друштво и међу старијом, конзервативнијом сеоском

популацијом стари режим задржава своје упориште, а многи од њих примају потпору од стране Ахмадинежада и друштва. А чак и међу оним позамашним делом друштва које захтева промену, питање какву врсту промене желе и ко треба да је спроведе остаје неразјашњено.

Проблем политичког вођства указује на једно друго, мање пријатно поређење са 1979. Тада је Иран имао један од најснажнијих и најсофистициранијих левичарских покрета радничке класе међу земљама у развоју. Водиле су се страствене и принципијелне дебате по питању смера у коме револуција против Шаха треба да крене. Међутим, на крају је већи део левнице препустио стварно руковођење масама Ајатолаху Хомеинију и исламским реакционарима. За награду, Исламска Република их је збрисала. Од тада, у Ирану је виђено мало независне политичке опозиције.

Као резултат тога, сви званични опозициони лидери данас заправо су инсајдери, унутрашњи дисиденти исламског режима. Председнички изазивач Мусави био је премијер у време Хомеинијеве владавине од 1981. до 1989, управљајући земљом током њеног најкрвавијег и нарушилачкијег рата са Ираком. Један од оних који га највише подржавају – Али Акбар Хашеми Рафсанџани – стуб је конзервативног исламског естаблишмента и био је председник у два наврата од 1989. до 1997. А Мохсен Резаи, још један од председничких кандидата који предводи захтеве за понављање избора, 16 година је био командант Револуционарне гарде, режимске батине за сузбијање противника.

У многоме, оно што ове личности желе јесте њихов сопствени конзервативни тријумф и заузимање Ахмадинежадовог места на челу исламске државе. Њихове амбиције биле су толико ограничене да су већином отпочетка деловали спремним да прихвате спорне изборне резултате. Ипак, када су избили масовни протести "одоздо", Мусави и његови бојажљиви савезници одмах су позвани да се ставе на чело опозиционог покрета. Њихова реакција била је да смирују протестанте и да их моле да остану у кућама и извикују "Алах је велик" са својих кровова, а не да масовно излазе на улице.

Све док се режим у слабљењу двоуми између бича и беле заставице, исход је непредвидив. Очигледна опасност је у томе што су масе у Техерану – толико испред својих наводних лидера у својим захтевима за већим слободама – сведене на пуке марионете, док се права борба око моћи одвија унутар корумпиране елите у распаду.

Каква је потенцијална улога Запада у свему овоме? Мера у којој су старе западне силе сведене на посматраче илуструје ограниченост њихове моћи на Блиском истоку данас. Давно су прошли дани када је амерички империјализам могао да контролише регион, помоћу Шаховог Ирана у левој и Израела у десној руци. Заправо, баш је то слабљење утицаја Запада на Блиском Истоку, убрзано катастрофалном инвазијом на Ирак, изазвало вакум моћи у региону, вакум који је Иран покушао да попуни својим финансирањем покрета као што су Хезболах и Хамас. Британија, бивша локална колонијална сила, данас не представља никакав фактор у дешавањима у Ирану. Али чак је и председник Обама морао да прихвати да САД не може Техерану да наметне своју вољу.

У сваком случају, они међу нама који подржавају демократизацију и друштвено-политичке промене на Блиском истоку требало би да буду свесни тога да је мешање Запада увек било контрапродуктивно. Наравно да би требало да покажемо своју солидарност са протестантима. Али, они који охрабрују, на пример, став да међународно размењивање порука преко Твитера може убрзати промене у Ирану, исто толико су у заблуди колико и они који су пре пар година тврдили да би прозападно оријентисани блогери у Бурми могли срушити војни режим.

Оно што је сигурно, јесте да ће ирански народ морати сам да одлучи о својој судбини, и, уколико жели праве промене, направи своју револуцију. Стари марксиста попут мене још увек може да се сети класичне дефиниције потенцијално револуционарне ситуације: оне у којој владајуће класе више нису у стању да раде по старом, а подређене класе више нису спремне да наставе по старом. Постоје знаци да је таква ситуација могућа у Ирану. Али, без политичког вођства које жели далекосежне промене, та ситуација ће остати неискоришћена.

(Текст преузет из магазина "Спајкд" <http://www.spiked-online.com/index.php/site/article/7025/>)

Превела Јована Папан